

3. Τα Δημόσια Οικονομικά

- 1. Ποιες είναι οι τρεις βασικές επιδράσεις των δημοσίων δαπανών και της φορολογίας στη λειτουργία της οικονομίας;

Μεταβάλλουν

Α) την κατανομή των παραγωγικών συντελεστών στις διάφορες παραγωγικές δραστηριότητες.

Β) το επίπεδο του εισοδήματος.

Γ) το μέγεθος των επενδύσεων (συνεπώς, το μέγεθος του κεφαλαίου της οικονομίας) με συνέπεια τη μεταβολή του ρυθμού ανάπτυξης της οικονομίας.

- 2. Πώς οι δαπάνες και οι φόροι μεταβάλλουν την κατανομή των παραγωγικών συντελεστών στις διάφορες παραγωγικές δραστηριότητες.

Περισσότεροι παραγωγικοί συντελεστές αφιερώνονται στην παραγωγή των προϊόντων, τα οποία το κράτος επιθυμεί για διάφορους λόγους να ενισχύσει, και λιγότεροι στην παραγωγή των προϊόντων, των οποίων την κατανάλωση θέλει να μειώσει.

Για παράδειγμα, οι δημόσιες δαπάνες για βελτίωση της αγροτικής παραγωγής αυξάνουν την παραγωγή γεωργικών προϊόντων, ενώ αντίθετα, η επιβολή μεγάλης φορολογίας σε πολυτελή προϊόντα μειώνει τη ζήτησή τους και στη συνέχεια την παραγωγή.

- 3. Πώς οι δαπάνες και οι φόροι μεταβάλλουν το επίπεδο του εισοδήματος.

Η αύξηση των δαπανών και η μείωση της φορολογίας αυξάνουν την παραγωγή και το εισόδημα, ενώ η μείωση των δαπανών και η αύξηση της φορολογίας έχουν τα αντίθετα αποτελέσματα.

- 4. Πώς οι δαπάνες και οι φόροι μεταβάλλουν το μέγεθος των επενδύσεων (συνεπώς, το μέγεθος του κεφαλαίου της οικονομίας) με συνέπεια τη μεταβολή του ρυθμού ανάπτυξης της οικονομίας.

[Για παράδειγμα, δημόσιες δαπάνες που γίνονται σε έργα παραγωγικά αυξάνουν την υποδομή και την παραγωγικότητα της οικονομίας και ταυτόχρονα αυξάνουν το ρυθμό ανάπτυξής της.]

(i) Δημόσιες δαπάνες

- 5. Τι περιλαμβάνουν τα δημόσια οικονομικά;

Τα δημόσια οικονομικά περιλαμβάνουν

- τα δημόσια έξοδα
 - τα δημόσια έσοδα
- **6. Με ποια κριτήρια γίνεται η διάκριση των δημοσίων δαπανών;**
- **Κριτήριο 1^ο Δαπάνες με κριτήριο την δημιουργία παραγωγής και εισοδήματος ή αποτελούν μεταβιβάσεις μεταξύ ατόμων**
 - **Κριτήριο 2^ο: διάκριση με κριτήριο το σκοπό τους.** Στην περίπτωση αυτή οι δαπάνες κατατάσσονται σε ομοειδείς κατηγορίες, ανάλογα με το αντικείμενό τους (δαπάνες για την Υγεία, Παιδεία κ.ά.)
- **7. Δώστε παραδείγματα για δαπάνες που αυξάνουν την παραγωγή και το εισόδημα**
- **Οι δαπάνες για προϊόντα και υπηρεσίες**
 - δημιουργούν παραγωγή και εισόδημα και
 - καταλήγουν να γίνουν αμοιβή κάποιου συντελεστή, για τη συμβολή του στην παραγωγή των αγαθών που αγοράζονται.

[Τέτοιες δαπάνες είναι--> οι δαπάνες για μισθούς των υπαλλήλων, για την αγορά προϊόντων κάθε είδους, από χαρτί γραφομηχανής μέχρι αεροπλάνο, για ενοίκια κτιρίων ή οικοπέδων κτλ]

Είναι προφανές ότι οι δαπάνες για προϊόντα και υπηρεσίες περιλαμβάνουν

 - δαπάνες που έχουν **καταναλωτικό χαρακτήρα**, όπως είναι η αγορά υλικού για τη δημόσια διοίκηση (π.χ. γραφική ύλη) και οι μισθοί, και
 - δαπάνες που είναι **επενδύσεις και αυξάνουν** το κεφάλαιο της οικονομίας.
- **8. Δώστε παραδείγματα για δαπάνες που αποτελούν μεταβιβαστικές πληρωμές**
- Οι μεταβιβαστικές πληρωμές** (τα επιδόματα ανεργίας, οι υποτροφίες κτλ.)
- Οι *μεταβιβαστικές πληρωμές* δεν αποτελούν τμήμα του εθνικού εισοδήματος, (γιατί, παρότι είναι εισόδημα για τα άτομα που τις λαβαίνουν, δε δημιουργούν παραγωγή και) ουσιαστικά είναι μεταβιβάσεις μεταξύ ατόμων.
- **9. Δώστε παραδείγματα ομοειδών δαπανών που αποτελούν συγχρόνως δαπάνες που αυξάνουν την παραγωγή και το εισόδημα**
- Για παράδειγμα, οι δαπάνες για την παιδεία περιλαμβάνουν κατασκευή σχολικών κτιρίων (επένδυση), μισθούς καθηγητών (υπηρεσία)
- **10. Δώστε παραδείγματα ομοειδών δαπανών που αποτελούν συγχρόνως μεταβιβαστικές πληρωμές**

- Για παράδειγμα, δαπάνες για την Παιδεία όπως είναι οι υποτροφίες μαθητών/φοιτητών αποτελούν ταυτόχρονα και μεταβιβαστική πληρωμή.

(iia) Τα Έσοδα του Δημοσίου

➤ **11. Ποιες είναι δυνατές πηγές εσόδων του δημόσιου τομέα;**

- οι φόροι,
- ο δανεισμός,
- διάφορα έσοδα από επιβολή τελών,
- έσοδα από επιχειρηματική δραστηριότητα, κτλ.

➤ **12. Ποιες είναι οι κυριότερες πηγές εσόδων;**

- οι φόροι,
- ο δανεισμός,

(iia) Φόροι

➤ **13. Τι είναι οι φόροι;**

Οι φόροι είναι χρηματικά ποσά που οι πολίτες είναι υποχρεωμένοι να καταβάλλουν στο Δημόσιο, χωρίς ειδική αντιπαροχή του Δημοσίου που να συνδέεται άμεσα με την καταβολή του φόρου. Το ποσό του φόρου που πληρώνει κάθε πολίτης εξαρτάται από τη φορολογική του βάση και το φορολογικό συντελεστή.

➤ **14. Από τι εξαρτάται το ποσό του φόρου που πληρώνει κάθε πολίτης;**

εξαρτάται από τη φορολογική του βάση και το φορολογικό συντελεστή.

➤ **Τι είναι η Φορολογική βάση και τι ο Φορολογικός συντελεστής; (δώστε παραδείγματα)**

- **Φορολογική βάση:** είναι το εισόδημα, η περιουσία και η δαπάνη του φορολογουμένου.
- **Ο φορολογικός συντελεστής:** είναι το ποσό του φόρου που αντιστοιχεί σε κάθε μονάδα της φορολογικής βάσης και εκφράζεται ως ποσοστό.
- Για παράδειγμα, αν πάρουμε ως μονάδα της φορολογικής βάσης (του εισοδήματος) 100 ευρώ και το ποσό του φόρου για κάθε μονάδα είναι 15 ευρώ, τότε ο φορολογικός συντελεστής είναι 15 για κάθε 100 ευρώ, δηλ. 15%.

Έτσι, ένα άτομο με συνολικό εισόδημα 500 ευρώ θα πληρώσει φόρο συνολικά 75 ευρώ.

➤ **15. Ποια είναι τα κριτήρια διάκρισης των φόρων;**

Κριτήριο 1^ο: Η φορολογική βάση του φόρου.

Κριτήριο 2^ο: Αναλογικότητα ή μη του φόρου

➤ **16. Ποιους φόρους διακρίνουμε με κριτήριο τη Φορολογική Βάση;**

- Έτσι, διακρίνουμε τους φόρους σε:
- α) φόρους εισοδήματος,
- β) φόρους περιουσίας και
- γ) φόρους δαπάνης.

➤ **17. Τι είναι οι Φόροι εισοδήματος**

Οι φόροι εισοδήματος, που λέγονται και άμεσοι φόροι, υπολογίζονται με βάση το εισόδημα του φορολογούμενου προσώπου, που μπορεί να είναι κάποιον φυσικό πρόσωπο, δηλαδή κάποιος άνθρωπος, ή κάποιο νομικό πρόσωπο, δηλαδή μια επιχείρηση, εταιρεία κτλ.

Για τον προσδιορισμό του εισοδήματος, επί του οποίου καταβάλλεται ο φόρος, λαμβάνονται υπόψη διάφορες απαλλαγές, εκπτώσεις κτλ. που δεν μας ενδιαφέρει να εξετάσουμε εδώ.

➤ **18. Τι είναι οι Φόροι περιουσίας**

Ο φόρος περιουσίας καταβάλλεται επί της καθαρής αξίας της περιουσίας καθώς και σε περιπτώσεις μεταβίβασης περιουσίας λόγω κληρονομιάς, δωρεάς κτλ.

➤ **19. Τι είναι οι Φόροι δαπάνης**

Οι φόροι δαπάνης είναι ποσά που πληρώνει ο αγοραστής, όταν αγοράσει το προϊόν στο οποίο επιβάλλεται φόρος και έτσι η τιμή του προϊόντος αυξάνεται. Στους φόρους δαπάνης, που λέγονται και έμμεσοι, περιλαμβάνονται και οι δασμοί, που ουσιαστικά είναι φόροι επί εισαγόμενων προϊόντων. Σε πολλά εισαγόμενα προϊόντα, τα χαρακτηριζόμενα ως πολυτελή, ο δασμός είναι πολύ μεγάλος.

➤ **20. Ποιοι φόροι λέγονται και άμεσοι και ποιοι έμμεσοι;**

Οι φόροι εισοδήματος, λέγονται και άμεσοι φόροι

Οι φόροι δαπάνης, λέγονται και έμμεσοι,

➤ 21. Ποιους φόρους διακρίνουμε με κριτήριο την Αναλογικότητα ή μη του φόρου;

- α) αναλογικούς,
- β) προοδευτικούς, και
- γ) αντίστροφα προοδευτικούς.

➤ 22. Πότε ένας φόρος λέγεται αναλογικός;

Ένας φόρος λέγεται αναλογικός, όταν ο φορολογικός συντελεστής είναι ο ίδιος, ανεξάρτητα από το μέγεθος της φορολογικής βάσης. Στην περίπτωση αυτή, αν ο φορολογικός συντελεστής είναι, για παράδειγμα, 12% και το φορολογούμενο εισόδημα είναι 100, 200 και 300 ευρώ, ο συνολικός φόρος είναι 12, 24 και 36 ευρώ, αντίστοιχα. **Δηλαδή**, ο φόρος είναι πάντοτε η ίδια αναλογία του εισοδήματος, ανεξάρτητα από το αν το εισόδημα αυξάνεται ή μειώνεται.

➤ 23. Πότε ένας φόρος λέγεται Προοδευτικός;

Προοδευτικός φόρος είναι εκείνος του οποίου ο φορολογικός συντελεστής αυξάνεται, καθώς αυξάνεται η φορολογική βάση. Υποθέστε ότι ο φορολογικός συντελεστής του εισοδήματος για τα πρώτα 100 ευρώ είναι 8%, για τα επόμενα 100 ευρώ είναι 12% και για τα επόμενα 100 ευρώ είναι 18%. Στην περίπτωση αυτή, αν το εισόδημα είναι 100 ευρώ, ο φόρος είναι 8 ευρώ. Για εισόδημα 200 ευρώ ο φόρος είναι 8 ευρώ για τα πρώτα 100 ευρώ και 12 για τα επόμενα, δηλ. συνολικά 20 ευρώ. Για εισόδημα 300 ευρώ ο φόρος είναι 8 ευρώ για τα πρώτα 100 ευρώ, 12 ευρώ για τα επόμενα 100 και 18 ευρώ για τα τελευταία 100, δηλ. συνολικά 38 ευρώ. Το άτομο που έχει εισόδημα 100 ευρώ πληρώνει 8 ευρώ φόρο, δηλ. 8% του εισοδήματός του. Το άτομο που έχει 200 ευρώ πληρώνει 20 ευρώ φόρο, δηλ. 10% του εισοδήματός του. Τέλος, το άτομο που έχει 300 ευρώ εισόδημα πληρώνει 38 ευρώ φόρο, δηλ. 12,7% του εισοδήματός του. Βλέπουμε ότι ο φόρος είναι αυξανόμενη αναλογία του εισοδήματος, καθώς το εισόδημα αυξάνεται.

➤ 24. Πότε ένας φόρος λέγεται Αντίστροφα προοδευτικός φόρος;

Αντίστροφα προοδευτικός φόρος είναι εκείνος του οποίου ο φορολογικός συντελεστής μειώνεται, όταν η φορολογική βάση αυξάνεται και, κατά συνέπεια, ο συνολικός φόρος είναι φθίνουσα αναλογία του εισοδήματος. Τέτοιοι φόροι δεν είναι συνηθισμένοι.

➤ 25. Δώστε παράδειγμα φόρου δαπάνης που γίνεται αντίστροφα προοδευτικός;

Ένας φόρος δαπάνης όμως μπορεί εύκολα να γίνει αντίστροφα προοδευτικός.

Για παράδειγμα υποθέστε ότι ένα άτομο καταναλώνει 10 λίτρα βενζίνη την ημέρα. Ο φόρος για κάθε λίτρο είναι 0,3 ευρώ. Συνεπώς, το άτομο αυτό πληρώνει ουσιαστικά 3 ευρώ την ημέρα φόρο. Αν το εισόδημά του είναι 60 ευρώ την ημέρα, ο φόρος είναι το 5% του εισοδήματος. Αν το εισόδημά του είναι 120 ευρώ την ημέρα, ο φόρος είναι το 2,5% του εισοδήματος. Βλέπουμε λοιπόν ότι η αναλογία του φόρου μειώνεται, καθώς αυξάνεται το εισόδημα. Γι' αυτό συνήθως λέγεται ότι οι φόροι δαπάνης επιβαρύνουν άνισα τις χαμηλές εισοδηματικές τάξεις.

Γενικές παρατηρήσεις

Παρατηρήσεις

- ✓ Το μέγεθος και η αναλογία των διάφορων δαπανών δεν είναι διαχρονικά σταθερά.
- ✓ Ιστορικά, οι δημόσιες δαπάνες έχουν τάση να αυξάνονται. Αυτό οφείλεται σε πολλούς παράγοντες, από τους οποίους ο κυριότερος είναι ο συνεχώς μεγαλύτερος ρόλος που παίζει το κράτος στην οικονομική ζωή.
- ✓ Η αναλογία των διαφόρων δαπανών εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, που δεν μπορούν να αναφερθούν εδώ.
- ✓ Ένα φανερό όμως παράδειγμα είναι η αύξηση των δαπανών για την εθνική άμυνα σε περιόδους παγκόσμιας ή τοπικής κρίσης ή σε πολεμικές περιόδους.

(iiβ) Δημόσιος Δανεισμός

➤ 26. Γιατί το Δημόσιο δεν μπορεί να καταφεύγει πολύ συχνά στον Δανεισμό;

Γενικά, ο δανεισμός είναι μια πηγή εσόδων στην οποία το Δημόσιο δεν μπορεί να καταφεύγει πολύ συχνά, γιατί

- τα δάνεια πρέπει να εξοφλούνται και να πληρώνονται και οι τόκοι.
- Επιπλέον, όσο αυξάνονται τα δάνεια σήμερα, τόσο θα αυξάνονται οι ανάγκες για περισσότερα έσοδα στο μέλλον (για να εξοφλούνται τα δάνεια).

➤ 27. Πότε γίνεται ορθή αξιοποίηση δανείου;

(Ορθή αξιοποίηση δανείου) Αν όμως ένα δάνειο γίνεται για να χρησιμοποιηθεί σε ένα επενδυτικό έργο που αυξάνει την παραγωγικότητα της οικονομίας, όπως είναι ένα φράγμα ή μια εθνική οδός, τότε το δάνειο μπορεί να έχει θετικό τελικό αποτέλεσμα.

➤ **28. Ποια είναι τα είδη δανεισμού;**

Το Δημόσιο μπορεί να δανειστεί από

- Άλλες χώρες, οπότε το δάνειο λέγεται **εξωτερικό δάνειο**. Τα εξωτερικά δάνεια είναι σε συνάλλαγμα, δηλαδή σε νομισματικές μονάδες της χώρας από την οποία προέρχεται το δάνειο. Αυτό έχει το πλεονέκτημα ότι μπορεί η δανειζόμενη χώρα να προβεί σε εισαγωγές προϊόντων, ανάλογα με τις ανάγκες της. Συνήθως με τα δάνεια εξωτερικού πληρώνονται οι εισαγωγές κεφαλαιουχικών αγαθών, οι οποίες στις περισσότερες περιπτώσεις είναι απαραίτητες για την οικονομική ανάπτυξη. Φυσικά υπάρχει και το μειονέκτημα ότι τα δάνεια εξωτερικού εξοφλούνται σε συνάλλαγμα.

από πηγές του εσωτερικού, οπότε λέγεται **εσωτερικό δάνειο**.

➤ **29. Ποιες είναι οι πηγές εσωτερικού δανεισμού;**

- Τα δάνεια εσωτερικού που συνάπτει το Δημόσιο προέρχονται από τρεις πηγές.
 - **Μια πηγή είναι η Κεντρική Τράπεζα**, δηλαδή το ίδρυμα που έχει το προνόμιο της έκδοσης χρήματος. Στην περίπτωση αυτή η Κεντρική Τράπεζα χρηματοδοτεί το Δημόσιο αυξάνοντας την ποσότητα του χρήματος (ουσιαστικά εκδίδοντας νέο χρήμα).
 - **Μια δεύτερη πηγή είναι οι αποταμιεύσεις του κοινού**. Το Δημόσιο μπορεί να δανειστεί από το κοινό εκδίδοντας ομολογιακό δάνειο. Με αυτόν τον τρόπο η αγοραστική δύναμη μεταφέρεται από τα άτομα στο Δημόσιο.
 - **Μια τρίτη πηγή είναι το εμπορικό τραπεζικό σύστημα**, από το οποίο το Δημόσιο μπορεί να δανειστεί με διάφορους τρόπους.

➤ **30. Ποια είναι τα είδη δανείων ανάλογα με τη διάρκεια;**

Είδη δανείων ανάλογα με τη διάρκεια

Τα δημόσια δάνεια μπορεί να είναι βραχυχρόνια ή μακροχρόνια, ανάλογα με το σκοπό για τον οποίο συνάπτονται.

- Δάνεια που προορίζονται για επενδύσεις είναι μακροχρόνια, για παράδειγμα δεκαετή, εικοσαετή κ.λπ., ενώ
- Δάνεια που προορίζονται για κάλυψη άμεσων αναγκών συνάπτονται για βραχύ σχετικό διάστημα, για παράδειγμα ένα, δύο έτη κτλ.

4. Κρατικός Προϋπολογισμός

➤ 31. Ποιος είναι ο ορισμός του Κρατικού Προϋπολογισμού;

Ορισμός: Ο Κρατικός Προϋπολογισμός

- είναι ένας λογαριασμός που περιέχει
- όλες τις δαπάνες που προβλέπεται να γίνουν από το Κράτος μέσα σε ένα έτος και
- όλα τα έσοδα που προβλέπεται να εισπράξει το Κράτος κατά το ίδιο έτος.

Ο κρατικός προϋπολογισμός δείχνει με μεγάλη λεπτομέρεια τον τρόπο με τον οποίο κατανέμονται οι δημόσιες δαπάνες στους διάφορους τομείς της οικονομίας καθώς επίσης τις πηγές από τις οποίες εισρέουν τα έσοδα προς το Δημόσιο.

➤ 32. Τι δείχνει η κατανομή των δημοσίων δαπανών και η επιβολή των φόρων; Ή με άλλη διατύπωση, Τι δείχνει η σύνθεση και η κατάρτιση του Κρατικού Προϋπολογισμού;

Η κατανομή των δημοσίων δαπανών και η επιβολή φόρων δείχνει και την οικονομική πολιτική που ακολουθεί η Κυβέρνηση, γι' αυτό και ο κρατικός προϋπολογισμός είναι μια περιεκτική και σύντομη έκφραση της ασκούμενης οικονομικής πολιτικής.

➤ 33. Ποια είναι η διαδικασία σύνταξης και ψήφισης Κρατικού Προϋπολογισμού;

Ο κρατικός προϋπολογισμός

- συντάσσεται από το Υπουργείο των Οικονομικών με βάση την κυβερνητική πολιτική και τους στόχους που θέτει η κυβέρνηση. Στη συνέχεια ο προϋπολογισμός
- κατατίθεται στη Βουλή για να ψηφιστεί. Μετά την ψήφισή του οι αρμόδιοι φορείς (υπουργεία κτλ.) προβαίνουν στην υλοποίησή του.

➤ 34. Ποια είναι η εσφαλμένη εντύπωση ο προς την κατάρτιση του Κρ. Προϋπολογισμού;

Εσφαλμένη εντύπωση ότι ο κρατικός προϋπολογισμός πρέπει να είναι ισοσκελισμένος,

Εσφαλμένη εντύπωση --> ο κρατικός προϋπολογισμός = ισοσκελισμένος,

Ο προϋπολογισμός του Κράτους μπορεί να είναι

- **πλεονασματικός**, (έσοδα > τις δαπάνες), ή
- **ελλειμματικός**, (δαπάνες > τα έσοδα).
- Φυσικά, μπορεί να είναι ισοσκελισμένος.

➤ **35. Από τι εξαρτάται η επιλογή της πλεονασματικότητας ή της ελλειμματικότητας του προϋπολογισμού;**

- Α) τη γενική οικονομική συγκυρία και από
- Β) την οικονομική πολιτική που η κυβέρνηση θέλει να εφαρμόσει.
- Ελλειμματικότητα --> αν η οικονομία βρίσκεται σε **ύφεση** και η **ανεργία** είναι **αυξημένη,**

[γιατί η **διαρροή δαπάνης** που γίνεται με την **επιβολή φόρων** και που τείνει να μειώσει το εθνικό εισόδημα πρέπει να αντισταθμιστεί με τη δημιουργία μεγαλύτερης δαπάνης από το κράτος μέσω των δημοσίων δαπανών (π.χ. για επενδύσεις), ώστε το εισόδημα να αυξηθεί και να αποφευχθεί, όσο γίνεται, η ύφεση]

- Πλεονασματικότητα --> σε περιόδους **μεγάλης απασχόλησης** και **αυξανόμενων τιμών**

[για να μειωθούν οι πληθωριστικές τάσεις. Σε πολλές περιπτώσεις η μείωση δαπανών, λόγω της φύσης τους, όπως, για παράδειγμα, οι δαπάνες για την παιδεία ή την εθνική άμυνα, είναι δύσκολη. Σ' αυτήν την περίπτωση η πλεονασματικότητα του προϋπολογισμού πρέπει να προέλθει από αύξηση των εσόδων]

5. Σχόλια

(θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως προτάσεις ΣΛ)

- Το κράτος θέτει το θεσμικό πλαίσιο εντός του οποίου λειτουργεί η οικονομία και γίνονται οι συναλλαγές μεταξύ των ατόμων.
- Οι δημόσιες δαπάνες, αλλά και τα δημόσια έσοδα είναι σημαντικά ποσά σε σχέση με το εθνικό εισόδημα και, κατά συνέπεια, η λειτουργία του δημόσιου τομέα έχει σοβαρές επιδράσεις στο σύνολο της οικονομίας.
- Ο κρατικός προϋπολογισμός αποτελεί μια συνοπτική εικόνα των οικονομικών του δημόσιου τομέα και ο χειρισμός των κονδυλίων που περιλαμβάνονται σε αυτόν είναι ένα σοβαρό μέρος της οικονομικής πολιτικής του κράτους.
- Ο προϋπολογισμός του κράτους μπορεί να είναι πλεονασματικός, ελλειμματικός ή ισοσκελισμένος, ανάλογα με τη γενικότερη κατάσταση της οικονομίας.